

Київський національний університет культури і мистецтв

КАФЕДРА ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

	Назва дисципліни	Культурні цінності і культурна спадщина
	Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий), PhD
	Галузь знань	03 Гуманітарні науки
	Спеціальність	034 Культурологія
	Освітньо-наукова програма	Культурологія
	Форма навчання	денна
	Адреса викладання	вул. Євгена Коновальця, 36
	Кафедра, за якою закріплена дисципліна	Кафедра графічного дизайну
	Семестри	III
	Обсяг	Загальна кількість годин
		120
		Кількість кредитів
		4
		Лекції
		26
		Самостійна робота
		94
	Форма звітності	екзамен (III семестр)
	Тип дисципліни (обов'язкова/вибіркова)	Блок Б (вибіркова)
	Мова навчання	Українська
	Викладач	Вежбовська Ліліана Романівна
	Контактна інформація	kaf_gdir_fdir@ukr.net
	Програма дисципліни	

ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС ЗМІСТУ ДИСЦИПЛІНИ

Курс спрямовано на розширення знань про культурні цінності і культурну спадщину, виявлення проблемних зони охорони й збереження культурної спадщини в Україні; ознайомлення здобувачів ступеня доктора філософії (PhD) з основними правовими документами, що регулюють охорону й збереження культурних надбань в Україні і світі.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: ознайомлення з культурними цінностями та культурною спадщиною України, вивчення основних правових документів, що регулюють охорону й збереження культурних надбань в Україні і світі.

Завдання: вивчення основних об'єктів світової культурної спадщини ЮНЕСКО в Україні; знайомство зі світовою практикою охорони, збереження і популяризації культурних цінностей; засвоєння правових основ регулювання охорони й збереження культурної спадщини; виявлення проблемних зон охорони й збереження культурної спадщини в Україні; розвиток інтересу до цінностей світової та вітчизняної культури.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспіранти повинні набути такі програмні **компетентності:**

загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність до самостійного формування й неперервного удосконалення системного наукового і загального культурного світогляду;
- здатність діяти на основі етичних кодексів і професійної етики науковця, на засадах науковості та толерантності

фахові:

- здатність до побудови та аргументованого представлення культурологічного наративу, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових знань;
- здатність здійснювати аналітико-прогностичні дослідження та формувати стратегії культурної політики державних структур й інших організацій різного рівня;
- здатність до наукового аналізу культурних явищ, практик та процесів із використанням різних методологічних підходів;
- здатність аналізувати та критично оцінювати сучасні концепції культурології, а також тенденції розвитку культурологічної теорії.

Результати навчання за дисципліною:

- здійснювати наукове дослідження згідно з основоположними принципами наукового пізнання;
- здійснювати пошук, обробку та аналіз інформації з різних джерел;

- здійснювати формування й неперервне удосконалення власного наукового і культурного світогляду;
- діяти на основі етичних кодексів і професійної етики науковця, принципів академічної доброчесності і високої академічної культури;
- володіти категоріальним апаратом сучасної культурології задля формування належного рівня культурної та культурологічної компетентності, вміння кваліфіковано відобразити результати власних наукових досліджень культурного виміру соціогенезу у відповідних теоретичних формах;
- здійснювати аналітико-прогностичні дослідження й формувати стратегії культурної політики в сфері державного управління та інших соціокультурних інститутах;
- аналізувати культурні явища, практики та процеси із застосуванням різних теоретичних підходів, методів і методик;
- аналізувати, обґрунтовувати й критично оцінювати сучасні концепції культури та провідні тенденції розвитку культурологічної теорії та культурних практик.

Міждисциплінарні зв'язки: «Історія України», «Всесвітня історія», «Культурологія», «Мистецтвознавство».

- Програма навчальної дисципліни складається з таких **розділів:**
1. Світова культурна спадщина в Україні і світі.
 2. Актуальні питання охорони й збереження культурної спадщини в Україні.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

РОЗДІЛ 1. СВІТОВА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В УКРАЇНІ І СВІТІ

ТЕМА 1.1. КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ І КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА. ВСТУП ДО КУРСУ

Культурні цінності, культурна спадщина, культурні надбання: межі понять. Культурологічний контекст поняття «культурні цінності». Юридичний контекст поняття «культурні цінності». Поняття матеріальної і нематеріальної культурної спадщини. Поняття «культурні цінності» в європейському законодавстві. Стан історичних пам'яток в Україні та особливості культурної політики щодо їх охорони й збереження. Основні висновки з парламентських слухань 2018 року «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні».

ТЕМА 1.2. ПРАВОВА ОСНОВА ОХОРОНИ Й ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ. СПИСОК СВІТОВОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Міжнародні конвенції з регулювання охорони й збереження культурних цінностей. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 р. (Гаазька конвенція 1954 р.). Рекомендації ЮНЕСКО щодо збереження культурних цінностей, яким загрожує небезпека внаслідок проведення громадських або приватних робіт (19 листопада 1968 р.). Рекомендації ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному вивезенню, ввезенню й передачі права власності на культурні цінності (19 листопада 1964 р.). Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності від 17 листопада 1970 р. Закріплення охорони культурної спадщини в Конституції України. Закон України «Про культуру» (редакція від 16 липня 2019 р.). Закон України «Про охорону культурної спадщини» (редакція від 25.01.2019). Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» (редакція від 04.10.2018). Положення про Державний реєстр національного культурного надбання. Перелік видів і типів об'єктів, які становлять виняткову історичну, наукову, художню чи іншу культурну цінність.

ТЕМА 1.3. ДОІСТОРИЧНІ КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Найдавніші культурні пам'ятки, відомі в Україні: Кам'яна Могила, трипільське мистецтво, скіфське золото. Найдавніші музичні інструменти стоянки Мізин. Художня специфіка найдавнішої скульптури: Керносівський ідол. Знахідка XX століття: скіфська Золота пектораль. Її художні особливості: композиція, мотиви, техніка. Культурні цінності, що міняють світогляд: показова історія з відкриттям наскальних зображень палеоліту. Печери Альтаміра та Ласко: музеї з копіями для збереження оригіналів. Таємничі скульптури з острова Пасхи. Кам'яне коло Стоун-Хендж.

ТЕМА 1.4. КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ. ХРАМОВІ АНСАМБЛІ ПІД ОХОРОНОЮ ЮНЕСКО. ІКОНОПИС КИЇВСЬКИХ МАЙСТРІВ. МОЗАЇКИ, ФРЕСКИ, ІКОНИ КИЇВСЬКИХ ХРАМІВ

Художня цінність культурних надбань Київської Русі. Давньоруські храмові ансамблі, які перебувають під охороною ЮНЕСКО: Софія Київська, Києво-Печерська Лавра, Спас-на-Берестові. Нове датування Софії Київської: 1011 рік. Історіографія в графіті. Художня особливість і унікальність образу Оранти Софії Київської. Мозаїка Благовіщення. Реставрація мозаїк у підкупольному просторі: збережений ангел. Іконопис Київської Русі. Збережені фрески Собору. Барокове оздоблення храмового ансамблю. Брама Заборовського: шедевр барокового мистецтва. Становлення місцевих

іконописних шкіл. Особливості техніки. Трагічна доля історичних пам'яток у часи радянського тоталітаризму в Україні.

Особливості архітектури і внутрішнього простору Спаса-на-Берестові. Знищення енкаведистами Успенського собору Києво-печерської Лаври та його відновлення в наш час. Барокові споруди. Дзвіниця Шеделя. Ковнірівський корпус. Барокова церква всіх святих над Економічною брамою. Давньоруські фрески, мозаїки, ікони.

ТЕМА 1.5. ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ ПІД ОХОРОНОЮ ЮНЕСКО. ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ І РЕСТАВРАЦІЇ

Художні особливості дерев'яної архітектури: витoki, особливості будівництва. Сучасний стан дерев'яних церков. Список дерев'яних храмів, внесених до світової спадщини Юнеско в Україні. Церква св. Михаїла в с. Ужок (Закарпаття). Церква св. Юра в Дрогобичі: особливості архітектури і внутрішніх розписів. Церква Святого Духа у селі Потелич (Львівщина, 1502 р.). Церква Собору Пресвятої Богородиці в селі Матків (Львівщина, Турківський р-н, 1838 р.). Церква Пресвятої Трійці у м. Жовква Львівської області (1720 р.). Іконостас Жовківської школи малярства та різьби Івана Рутковича. Церква Святого Духа у Рогатині (Івано-Франківська обл., XVI ст.) та її унікальний ренесансно-бароковий іконостас. Церква святого Михайла у селі Ужок Великоберезнянського району, Закарпатської області (1745 р.). Церква Різдва Пресвятої Богородиці в селі Нижній Вербіж Коломийського району Івано-Франківської області (1756–1808 рр.). Мармароські церкви Закарпаття та проблеми їх збереження.

ТЕМА 1.6. ІСТОРИЧНИЙ ЦЕНТР ЛЬВОВА; РЕЗИДЕНЦІЯ МИТРОПОЛИТІВ БУКОВИНИ І ДАЛМАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТИ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

Львів як видатний приклад синтезу архітектури і художніх традицій Східної Європи. Перші поселення Львова у 12 ст. Формування «середмістя». Пішохідні середньовічні квартали. Міська ратуша. Вірменська церква. Латинська катедра. Успенська церква. Домініканський костел. Бернардинський монастир. Собор св. Юра на Святоюрській горі. Міські квартали забудови 19 ст. Палац Потоцьких. Львівський університет. Головна пошта. Бібліотека Стефаніка. Цитадель. Парк Франка. Високий Замок. Стрийський парк.

Прийняття історичного центру Львова до Світової спадщини ЮНЕСКО (22 конференція Комітету світової спадщини ЮНЕСКО у Кіото (Японія) з 30 листопада по 5 грудня 1998 року. Політична і торговельна роль Львова. Привабливість міста для різних етнічних груп з різними культурними традиціями.

Резиденція митрополитів Буковини і Далмації у Чернівцях як об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО (з 28 червня 2011 року – 35 сесія комітету

ЮНЕСКО). Пам'ятка архітектури національного значення з 1963 року. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Симбіоз архітектурних стилів і полікультурність.

ТЕМА 1.7. ХЕРСОНЕС ТАВРІЙСЬКИЙ ЯК ОБ'ЄКТ СВІТОВОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ. ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ КРИМУ

Проблеми захисту культурних цінностей на окупованих територіях Криму та м. Севастополя. «Херсонес Таврійський» як об'єкт світової культурної спадщини. Стародавні стоянки доби палеоліту. Давньогрецькі міста-колонії Північного Причорномор'я: Тірітака, Мірмекій, Пантікапей, Німфей, Парфеній. Античні пам'ятки Причорномор'я. Скіфські кургани. Середньовічні печерні міста-фортеці Чуфут-кале і Мангуп-кале. Генуезькі фортеці. Комплекс ханського палацу у Бахчисараї. Палаці в Алупці та Лівадії. Картинна галерея І. Айвазовського у Феодосії. Меморіальні музеї видатних поетів, письменників та художників (М. Волошина, О. Гріна, С. Руданського, М. Самокиша, Лесі Українки, А. Чехова та ін.). Археологічні комплекси «Алустон», «Неаполь Скіфський». Вивезення із Криму до Росії культурних та археологічних цінностей.

РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ

ТЕМА 2.1. ПРОБЛЕМИ ПОВЕРНЕННЯ НАДБАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ З-ЗА КОРДОНУ

Українські культурні надбання у російських колекціях. Надбання Київської Русі: ікони, фрески і мозаїки. Мозаїки і фрески зі знищеного Михайлівського Собору. Складний шлях повернення з московських колекцій.

Українське мистецтво в американських колекціях. Художня спадщина Олександра Архипенка: проблеми повернення в Україну. Творчість символіста Юхима Михайліва.

Проблема визнання світових імен українськими: Олександра Довженка, Казимира Малевича та багатьох інших діячів з українським походженням.

ТЕМА 2.2. ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ ПІД ЧАС ТОТАЛІТАРИЗМУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Тоталітарні режими і мистецтво модернізму. Утопії митців у протистоянні до ідеології політичних режимів. Виставка «дегенеративного мистецтва», влаштована нацистами у 1937 році. Репресії комуністичного режиму. Вилучення і знищення авангардного мистецтва. Доля учасників процесу. Знищення школи Михайла Бойчука. Дисидентський рух 60-х років і сформовані ними культурні цінності. Втрачені колекції мистецьких творів та

проблеми їх відновлення. Проблема подолання травматичного досвіду.

ТЕМА 2.3. РАРИТЕТНІ КОЛЕКЦІЇ КУЛЬТУРНИХ НАДБАНЬ В УКРАЇНІ

Унікальний Пархомівський історико-художній музей на Харківщині. Колекція Музею Яворницького. Збірки західного і східного мистецтва Бориса і Варвари Ханенків. Колекція авангардного мистецтва Ігоря Диченка у Мистецькому Арсеналі. Збережена колекція авангарду та модерну у Національному художньому музеї України. Меморіальні квартири видатних поетів, письменників, композиторів і художників.

ТЕМА 2.4. ІДЕОЛОГІЧНА МОНУМЕНТАЛІСТИКА У ПРОСТОРИ СУЧАСНОГО МІСТА: КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЧИ ПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ?

Мистецтво та ідеологія. Ідеологічна монументалістика у просторі пострадянських міст. Пафос і гігантоманія як замітники художньої форми. Можливості збереження художніх експонатів: створення спеціалізованих музеїв. Потреба сучасної монументалістики у середовищі українських міст. Спроби вийти за межі старої «структури». Подолання травматичного синдрому через культуру і мистецтво.

ТЕМА 2.5. СУЧАСНІ КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ: ПРОБЛЕМА ЕСТЕТИЗАЦІЇ

Проблема визнання сучасних культурних цінностей. Розвиток сучасної культури. Актуальне мистецтво як спосіб інтерпретації мистецтва, історії та політики. Масштабні відповіді на виклики часу. Від «живопису дії» і «поп-арту» до гепенінгу. Гепенінги А. Капроу та Дж. Кейджа. Акції Й. Бойса і перформенси І. Кляйна. Соціальна скульптура. Форми побутування мистецтва у різних соціально-культурних аспектах. Епатаж як метод досягнення ефективності мистецького імпульсу. Стирання меж між різними мистецтвами, між мистецтвом і дійсністю. Мистецтво як життя і життя як мистецтво.

ТЕМА 2.6. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Особливості культурної політики в Україні і світі. Найкомфортніші музеї світу і їх розвиток. Відтворення культурних надбань як можливість збереження їх від тління: музеї з копіями наскельних малюнків з печер Ласко та Альтаміра. Нова Національна галерея в Берліні. Перебудова Нового музею на Музейному острові в Берліні. Будинок Мистецтв у Мюнхені. Музеї як місця для примирення.

РОЗПОДІЛ ГОДИН ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва розділу і теми	Кількість годин
		денна форма
РОЗДІЛ 1. Світова культурна спадщина в Україні і світі		
1.1.	Культурні цінності і культурна спадщина. Вступ до курсу	2
1.2.	Правова основа охорони й збереження культурної спадщини. Список світової культурної спадщини ЮНЕСКО	2
1.3.	Тема 1.3. Доісторичні культурні цінності в Україні і світі	2
1.4.	Тема 1.4. Культурні цінності Київської Русі. Храмові ансамблі під охороною ЮНЕСКО. Іконопис київських майстрів. Мозаїки, фрески, ікони київських храмів	2
1.5.	Тема 1.5. Дерев'яні церкви в Україні під охороною ЮНЕСКО. Проблеми збереження і реставрації	2
1.6.	Тема 1.6. Історичний центр Львова; резиденція митрополитів Буковини і Далмації та інші об'єкти світової культурної спадщини ЮНЕСКО	2
1.7.	Тема 1.7. Херсонес Таврійський як об'єкт світової спадщини в Україні. Проблеми збереження культурної спадщини в умовах окупації Криму	2
РОЗДІЛ 2. Актуальні питання охорони та збереження культурної спадщини в Україні		
2.1.	Проблеми повернення надбань української культурної спадщини з-за кордону	2
2.2.	Проблеми відновлення втрачених під час тоталітаризму культурних цінностей	2
2.3.	. Раритетні колекції культурних надбань в Україні	2
2.4.	Ідеологічна монументалістика у просторі сучасного міста: культурна спадщина чи політична стратегія?	2
2.5.	Сучасні культурні цінності: проблема естетизації	2
2.6.	Сучасні підходи до збереження культурних цінностей: світовий досвід	2
Усього годин		26

ВИДИ РОБІТ І ЗАВДАНЬ. ІНСТРУМЕНТАРІЙ НАВЧАННЯ

Види робіт для осмислення понять і практичного засвоєння курсу:

- вивчення наукової літератури;
- аналіз та коментар історіографічних джерел;
- коментування основних положень курсу;
- аналіз наукових текстів відповідно до обраної теми;
- презентація підготовленого індивідуального навчального проекту.

Індивідуальні завдання:

1. Підготовка термінологічного словника зі спеціальності. Підготовка наукової статті з проблем дослідження.
2. Підготовка друкованого варіанту наукового виступу. Підготовка навчальних проектів:
3. Чинні вимоги до дисертаційних праць здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня. Чинні вимоги до оформлення використаних джерел.

Презентація за темою наукового дослідження.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Оцінювання (усних повідомлень і практичних завдань із питань курсу, аналізу наукової й навчально-методичної літератури, самостійна й індивідуальна робота за темами, виконання тестових завдань і т. ін.) здійснюється з позицій дотримання академічної доброчесності, ґрунтоване на чинних нормативних документах.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
84–89	B	добре	
74–83	C	задовільно	
66–73	D		
61–65	E		
21–60	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незадовільно з можливістю повторного складання
0–20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Аалтонен Г. Історія архітектури: пер. з англ. Харків : Фактор: Pelican, 2012. 256 с.
2. Абрамович М. Пройти крізь стіни. Київ: ArtHuss, 2018. 440 с.
3. Александрович В. Покров Богородиці. Українська середньовічна іконографія. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2010. 468 с.
4. Андреева Е. Постмодернизм: искусство второй половины XX – начала XXI века. Санкт-Петербург : Азбука-классики, 2007. 488 с., ил.
5. Археологія України: курс лекцій: навч. посібник / за ред. Л. Л. Залізняка. Київ : Либідь, 2005. 504 с.
6. Архипенко О. Теоретичні нотатки. *Хроніка 2000*. Вип. 5 (7). Київ, 1993. С.208-255.
7. Архипенко О. 50 років творчості (1908-1958). *Хроніка 2000*. Вип. 2. Київ, 2009. С. 438-536.
8. Архітектурний комплекс буковинських митрополітів у Чернівцях. Енциклопедія історії України : у 10 т. Київ : Наукова думка, 2003. Т. 1 : А – В. 688 с. : іл.
9. Барт Р. Смерть автора: пер. с фр. Избранные работы: Семиотика: Поэтика. Москва : Прогресс, 1989. С. 384 – 391.
10. Беньямін В. Мистецький твір у добу своєї технічної відтворюваності. Вибране. Львів: Літопис, 2002. С. 53-91.
11. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція: пер. з фр. В. Ховхун. Київ : Основи, 2004. 230 с.
12. Бурдо Н. Б. Сакральний світ трипільської цивілізації. Київ: Наш Час, 2008.
13. Бурдо Н. Б., Відейко М. Ю. Трипільська культура. Спогади про золотий вік. Харків: Фоліо, 2007.
14. Возницький Б. Іоанн Георг Пінзель. Перетворення. Скульптура : альбом. Київ: Грані-Т, 2007.
15. Геродот. Історії в дев'яти книгах / за ред. А. Білецького. Київ.: Наукова думка, 1993. 576 с. URL: http://www.ae-lib.org.ua/texts/herodotus_historiae_1_ua.htm
16. Голдберг Р. Искусство перформанса: от футуризма до наших дней: пер. с англ. Ad Marginem, 2014. 320 с.
17. Городнича К. Як будувати і оформлювати музей: Лекція архітектора з Берліну. *Історична правда*. 11.10.2013.URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/10/11/137628/>

18. Гребінник Ю. Л. Пархомівка: історія та особистості: іст.-краєзнав. нарис. Київ.: Основа, 2008. 159 с.
19. Грищенко О. Масмедіа у відкритому інформаційному суспільстві й гуманістичні цінності. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2002. 203 с.
20. Давня українська ікона: альбом. Київ: Родовід, 2003. 336 с.
21. Данилюк А. Г. Народна архітектура Бойківщини. Житлове будівництво. Львів: НВФ «Українські технології», 2004.
22. Деріда Ж. Письмо та відмінність. Київ : Основи, 2004. 602 с.
23. Дерев'яна архітектура українських Карпат / за ред. Івана Гвозди. Нью-Йорк: Фундація Дослідження Лемківщини, 1978. 286 с.
24. Довженко Н., Забашта Р. Доба бронзи. Давня скульптура і пластика України. Київ: Родовід, 2009. –176 с.
25. Драган М. Українські деревляні церкви. Генеза і розвій форм : в двох частинах / упор. О.О. Савчук. Харків: Видавець Савчук О.О., 2014. 450 с.
26. [Енциклопедія Трипільської цивілізації](#). Київ : Укрполіграфмедіа, 2004. Т. I-II.
27. Зінченко О. Як зробити супер-музей із "Десятинки". Досвід Кракова і Парижа. *Історична правда*. 15.06.2011. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/4df72d5dbca88/>
28. Зозуля С. Ю. [Культурна спадщина](#). [Енциклопедія сучасної України](#) : у 30 т. Київ, 2003 – 2016.
29. Івакін Г. Київський псалтир 1397 року не належить Москві. *Пам'ятки України*. 1993. № 1.
30. Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання / Historical and cultural heritage: preservation, access, use : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 7-9 квіт. 2015 р., м. Київ, Україна. Київ : Талком, 2015. 380 с.
31. Історія Криму в запитаннях та відповідях. Київ: Наукова думка, 2015. С. 9–13.
32. Історія українського мистецтва: у 5 т. / гол. ред. Г. Скрипник. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2008. Т.1: Мистецтво первісної доби та стародавнього світу. 710 с.
33. *Казимир Малевич. Київський період 1928-1930.* / упоряд.: Т. Філевська. Київ: Родовід, 2016. 288 с.
34. Кармазин-Каковський В. Архітектура Бойківської церкви. Нью-Йорк: Філядельфія, 1987.
35. Кашуба-Вольвач О. Олександр Богомазов: Автопортрет. Київ: Родовід, 2012. 108 с.
36. Клос В. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря. Київ: Грані-Т, 2007. 119 с.
37. Коваленко Г. Олександра Екстер та її студія: Київ, 1918. Український модернізм 1910-1930. Хмельницький, 2006. С. 58-62.

38. Корнієнко В. Коридоди часу: середньовічні київські графіті. Київ: Либідь, 2016. 64 с.
39. Кот С. І. [Культурна спадщина. Енциклопедія історії України](#) : у 10 т. Київ : [Наук. думка](#), 2009. Т. 5 : Кон - Кю. 486 с.
40. Кот С. І. Про стан збереження культурної спадщини України. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань "Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні" 18 квітня 2018 р. Київ, 2018. 42 с. На правах рукопису.
41. Кот С. І. Українські культурні цінності в Росії: Проблема повернення в контексті історії та права. *Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи*. Вип. 8. Київ, 1996. 91 с.
42. **Кравченко Я. Школа Михайла Бойчука. Тридцять сім імен. Науково-мистецьке видання.** Київ: Майстерня книги, 2010. 399 с.
43. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво: навч. посібник: у 3 ч. – Львів: Світ, 2003. Ч.1. 256 с.
44. Культур-Ліга. Художній авангард 1910-1920-х років. Альбом-каталог. Упор. Гігель Казовський. Київ : Дух і літера, 2007. 219 с.
45. Культурна спадщина людства: збереження та використання : навч. посіб. / за ред. В. І. Акуленко, І. П. Магазинщикова, М. І. Моздир, О.О. Тарасенко. Львів, 2002. 160 с.
46. Культурні цінності Криму і Донбасу в умовах війни та окупації. Матеріали Круглого столу «Історико-культурний та науковий потенціал Півдня та Сходу України в умовах окупації та воєнних дій: загрози, втрати, перспективи збереження та відновлення» (м. Київ, 12 листопада 2015 р.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2016. 90 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-7932-2/978-966-02-7932-2.pdf>
47. Лерос Гео. Kyiv Street Art 2010-2017: каталог. Львів: Видавництво Старого Лева, 2017. 300 с.
48. **Лотман Ю.** Каноническое искусство как информационный парадокс. *Статьи по семиотике культуры и искусства (Серия "Мир искусств")*. Санкт-Петербург : Академический проект, 2002. С.314-321. URL: <http://philologos.narod.ru/lotman/kanon.htm>
49. Малахов В. А. Культура и человеческая целостность. Київ, 1994. 234 с.
50. Малахов В. А. Цінність як категорія культури. Філосо. думка. 1982. № 5. С. 76–85.
51. Метельова Т. Культурні цінності. [Філософський енциклопедичний словник](#). Київ : Абрис, 2002. 742 с.
52. Михайлов Б. Петрогліфи Кам'яної Могили: Семантика. Хронологія. Інтерпретація. Київ, 2005. 296 с.
53. Українська абетка. Малюнки Георгія Нарбути / упоряд. О. О. Савчук. Харків : Видавець Олександр Савчук, 2020. 64 с. 77 іл.

Допоміжна

54. Мозолевський Б. М. *Товста Могила*. Київ: Наук. думка, 1979. 262 с.
55. Нематеріальна культурна спадщина. Офіційний сайт Міністерства культури України. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245154164
56. Нікітенко Н. Під покровом Оранти. Київ: Либідь, 2016. 96 с.
57. Нікітенко Н. Світські фрески Софії Київської. Таємничий код історії. Київ – Харків, 2017.
58. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. *Вибрані твори*. Київ: Основи, 1994. С.15-139. URL: <http://www.management.com.ua/vision/vis014.html>
59. Ортега-і-Гассет Х. Дегуманізація мистецтва. *Вибрані твори*. Київ: Основи, 1994. С.238-272. URL: http://ae-lib.org.ua/texts/ortega-y-gaset_arte_ua.htm
60. Пам'яткознавство: посібник для початківців. / укл. Л. О. Гріффен, О. М. Титова. Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2014. С. 7–15.
61. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика : навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 663 с.
62. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Москва; Київ : Ваклер : Рефлбук, 2001. 656 с.
63. П'ядик Ю. Юхим Михайлів. Життя і творчість. Київ : Мистецтво, 2004. 224 с.
64. Ріпко О. У пошуках страченого минулого: Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ ст. Львів, 1996.
65. Салімонович Л. [Людина-музей. Засновнику сільської «Третяковки» Афанасію Луньову цими днями виповнилося б 90 років.](#) *Україна Молода*. 2009. 27 січня.
66. Солодько П. Сучасні тенденції в європейських музеях. Лекція Міхаїла Інедовського. *Історична правда*. 25.12.2012. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2012/12/25/105482/>
67. Солодько П. Екскурсія Музеєм радянської і нацистської окупації Латвії. *Історична правда*. 18. 12. 2010. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2010/12/18/9749/>
68. Сучасні тенденції музейної справи. Лекція Давіда Лордкіпанідзе. *Історична правда*. 14.01.2013. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/01/14/108305/>
69. Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні: матеріали парламентських слухань про охорону культурної спадщини від 18 квітня 2018. URL: <http://rada.gov.ua/fsview/157307.html>
70. **Стецько В. Таїна Пінзеля: мистецький альбом. Київ: Майстер книг, 2012. 164 с.**

71. Сто найвідоміших шедеврів України. Київ: Автограф, 2004. 496 с.
72. Тобілем Ж.-М. Нова епоха музейної справи: пер. з англ. Київ, 2018. 320 с.
73. Туристичний путівник по Чернівцях. Університет (колишня Резиденція Буковинських митрополитів). URL: http://www.trip.cv.ua/univer_ukr.php
74. Україна і ЮНЕСКО розроблять програму управління культурою на окупованих територіях. *Дзеркало тижня*. 2014. (2 квітня). URL: http://dt.ua/CULTURE/ukrayina-i-yunesko-rozroblyat-programu-upravlinnya-kulturoyu-na-okupovanih-teritoriyah-140917_.html
75. Український авангард 1910-1930 років: Альбом / за ред. Д. Горбачова. Київ: Мистецтво, 1996. 400 с., іл.
76. Українські культурні цінності в Росії: Перша спроба повернення, 1917–1918 / упоряд.: С. Кот, О. Нестуля. Київ: Видавничий Дім "Соборна Україна", 1996. 300 с.
77. Українські культурні цінності в Росії: спроба діалогу про повернення. 1930 р. / упоряд.: О. Нестуля, С. Нестуля. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2006. 331 с. Іл. (Серія "Повернення культурного надбання України: документи свідчать", вип. 4).
78. Українське мистецтво XV – XX століть з приватних збірок: альбом / упоряд.: Т. Лозинський. Львів – Київ: Оранта, 2007. 151 с.
79. Фрейд З. Художник и фантазирование. Москва: Республика, 1995. 400 с.
80. Чеховський І. Прогулянка Чернівцями та Буковиною: путівник. Київ : Балтія-Друк, 2008. С. 150-151.
81. Шедеври українського живопису. Від Алімпія Печерського до Казимира Малевича. Українське малярство останнього тисячоліття: альбом: друге видання зі змінами / упор. Д. Горбачов. Київ: Мистецтво, 2012. 512 с.

Інформаційний ресурс

1. Музей історичних коштовностей України. URL: <http://nmiu-miku.org.ua/>
2. Музей історичного культурного надбання. URL: <http://www.platar.org/tripol-civilization>
3. Офіційний сайт Пархомівського музею. URL: museumparhomovka.com.ua
4. Офіційний сайт Музею західного і східного мистецтва ім Бориса та Варвари Ханенків. URL: <http://khanenkomuseum.kiev.ua/category/publikatsiyi/>
5. Офіційний сайт Національного художнього музею України. URL: <http://namu.kiev.ua/>
6. Офіційний сайт ЮНЕСКО. URL: <https://en.unesco.org/>

7. Попередній список культурних і природних об'єктів України, що пропонуються включити до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ua>
8. Список світової культурної спадщини ЮНЕСКО в Європі. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_об'єктів_Світової_спадщини_ЮНЕСКО_в_Європі
9. Офіційний список на сторінці ЮНЕСКО. URL: <http://whc.unesco.org/pg.cfm?cid=31&l=en&&mode=table&&order=region>
10. UNESCO World Heritage List. URL: <http://www.thesalmons.org/lynn/world.heritage.html>

Законодавчі документи та конвенції

1. Конституція України від 28.06.1996 року з останніми змінами // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про культуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
3. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
4. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>
5. Закон України «Про перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574-17>
6. Закон України «Про музеї та музейну справу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>
7. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15>
8. Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>
9. Закон України «Про Український культурний фонд». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19>
10. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_226
11. Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089
12. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_186
13. Чорноморська конвенція про співробітництво у галузі культури, освіти, науки та інформації. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_002

14. Угода про вивезення та ввезення культурних цінностей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_354
15. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69
16. Конвенція ЮНІДРУА щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_590
17. Положення про Державний реєстр національного культурного надбання, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-92-%D0%BF>